

การสร้างสรรคภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์อัตลักษณ์บ้านดอนไถ่ดี
อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร*

THE CREATION OF THE ILLUSTRATIONS ON BENJARONG PORCELAIN
PRODUCT TO SHOW IDENTITY OF DON KAI DI SUB-DISTRICT,
KRATHUM BAEN DISTRICT, SAMUT SAKHON PROVINCE

ศิริ หนูแดง

Siri Nudang

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Thailand

E-mail: siri_nudang@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์ 2) ค้นหาอัตลักษณ์ของภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์ และ 3) สร้างสรรคภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์อัตลักษณ์หมู่บ้านเบญจรงค์บ้านดอนไถ่ดี ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล มี 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้รู้ 12 คน 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 3 คน และ 3) กลุ่มผู้ปฏิบัติ 25 คน รวมทั้งสิ้น 40 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคที่เดินทางมาท่องเที่ยวในหมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไถ่ดี จำนวน 80 คน ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจุบันของภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์บ้านดอนไถ่ดี จำแนกได้ 3 รูปแบบ คือ ภาพเหมือนจริงตามธรรมชาติ เช่น ภาพบุคคลสำคัญ ต่อมาภาพกึ่งเหมือนจริง มีลักษณะภาพเหมือนจริงผสมกับภาพจินตนาการ เช่น ภาพนางในวรรณคดี ภาพวิถีไทย และสุดท้ายภาพสร้างสรรค์ มีลักษณะภาพจินตนาการหรือภาพนามธรรม เช่น ภาพการ์ตูน 2) การค้นหาอัตลักษณ์ของภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์ พบว่า ตำนานจากไถ่ชนตัวผู้พันธุ์เหลืองหางขาวที่มีลักษณะแข็งแรงเฉลียวฉลาดเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นจึงนำมาออกแบบให้มีความสวยงามตามหลักศิลปะ 3) การสร้างสรรค์ภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์อัตลักษณ์บ้านดอนไถ่ดี ได้ 3 รูปแบบ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ประเมิน พบว่า รูปแบบภาพกึ่งเหมือนจริงมีผลค่าเฉลี่ยมากที่สุด

* Received 2 August 2021; Revised 30 November 2021; Accepted 8 December 2021

จึงสร้างเป็นต้นแบบภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์ และกลุ่มผู้บริโภคได้ประเมินความพึงพอใจพบว่า มีความพึงพอใจในระดับมาก เนื่องจากสามารถสื่อสารอัตลักษณ์ของชุมชนได้ชัดเจน
คำสำคัญ: ภาพประกอบ, อัตลักษณ์, เครื่องเบญจรงค์, บ้านดอนไถ่ดี

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study on current decorative illustrations on Benjarong Porcelain; 2) identify the identities of illustrations on Benjarong Porcelain; and 3) create illustrations on Benjarong Porcelain to show identities of Don Kai Di Village. This research work used mixed research methodologies. The research project was conducted in Don Kai Di Village, Krathum Baen District, Samut Sakhon Province. Key informants were 12 people with knowledge, 3 experts, 25 practitioners, and 80 consumers, the total number of which was 120. The research tools were the survey questionnaire, the interview script, the evaluation questionnaire for the illustration, and the questionnaire for satisfaction evaluation. Qualitative information was analyzed with the content analysis technique, and quantitative data were analyzed with descriptive statistics. The findings were as follows. 1) Currently, the illustrations of Benjarong are divided into 3 types, namely, realistic illustrations like photographs of important people, semi-realistic illustrations that mix reality with imaginations such as female characters from Thai literatures and Thai way of life and creative illustrations from imaginations such as cartoon. 2) Concerning the identities of illustrations on Benjarong, it was found out that the unique illustration is the image of a fighting rooster which is a yellow rooster with white tail that looks healthy and smart. Thus, this image was beautifully designed in accordance with the principles of arts. 3) The illustrations on Benjarong Porcelains to show the identities of Don Kai Di Village were designed in 3 styles and presented to experts for assessment. The results showed that the semi-realistic style had the highest mean. Thus, this style was used for producing the prototype Benjarong Product, which was evaluated by consumers. The results showed that the consumers were highly satisfied with the illustration because it could communicate the identities of the community.

Keywords: Illustration, Identity, Benjarong Porcelain, Don Kai Di Sub-district

บทนำ

เครื่องเบญจรงค์ เป็นงานศิลปหัตถกรรมเครื่องถ้วยชามปั้นเคลือบ คำว่า “เบญจรงค์” แปลว่า ห้าสี จากหลักฐานพบว่า ประเทศไทยมีการใช้เครื่องถ้วยชามเบญจรงค์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นเครื่องใช้เฉพาะในราชสำนักของเจ้านายหรือขุนนางชั้นสูงเท่านั้น เครื่องเบญจรงค์จึงเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกฐานะชนชั้นทางสังคม และเป็นค่านิยมทางวัฒนธรรมของไทยในอดีต อีกทั้ง ไม่ใช่สินค้าที่ส่งนามาจากเมืองจีนทั่วไป แต่เป็นผลงานศิลปหัตถกรรมร่วมกันของช่างไทยสมัยอยุธยากับช่างจีน โดยสั่งทำเป็นพิเศษเฉพาะงานในราชสำนัก จึงเป็นของที่มีคุณค่าและหายาก (นิวัติ กองเพียร, 2563) ในอดีตไทยสั่งให้ช่างจีนผลิตตามความคิดและลวดลายแบบไทย กล่าวกันว่า ในบางครามีการส่งช่างไทยเดินทางไปควบคุมการผลิตด้วย สมัยนั้นนิยมสั่งทำเป็นโถ ปริก และโถฝาขนาดกลาง เขียนเป็นลายกนก ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ ลายเทพนม ลายนรสิงห์ รวมทั้งลวดลายแบบจีน เช่น ลายเทพนมจีน มีลักษณะเป็นเทวดาท้องพลุ้ย (พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ, 2557) ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้ทำการผลิตเครื่องเบญจรงค์ขึ้นเองในประเทศไทย ทำให้ภาพประกอบกับลวดลายหลากหลายขึ้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 การสั่งทำเครื่องถ้วยเบญจรงค์ไม่เพียงพู่เหมือนช่วงอดีตที่ผ่านมา และดูเหมือนว่าจะเสื่อมลงอย่างเห็นได้ชัด (ชนิดา รัชตะพงศ์ธร, 2556) อาจจะเกิดจากอิทธิพลของภาชนะเครื่องถ้วยจากตะวันตกที่แพร่หลายเข้าสู่ประเทศไทย ทำให้ชนชั้นสูงหันไปสนใจเครื่องถ้วยชามจากยุโรปมากกว่าจวบจนถึงปัจจุบัน เครื่องเบญจรงค์ของประเทศไทยมีแหล่งผลิตมากที่สุด ในภาคกลาง ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือ เครื่องเบญจรงค์หมู่บ้านดอนไก่อี จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งได้รับรางวัลหมู่บ้านหัตถกรรมดีเด่น ได้คัดสรรเป็นสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และรางวัลชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวอีกด้วย

จังหวัดสมุทรสาคร เป็นหนึ่งในจังหวัดของภาคกลางตอนล่าง มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร สมุทรสงคราม นครปฐม และราชบุรี ตั้งอยู่ปากแม่น้ำท่าจีน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวไว้ว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยา สมุทรสาครเดิมเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ที่มีพ่อค้าชาวจีนได้นำเรือสำเภาเข้ามาจอดเทียบท่าเพื่อค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า และได้อพยพเข้ามาพักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงเรียกกันว่า “บ้านท่าจีน” ในสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า ได้โปรดให้ยกฐานะจากบ้านท่าจีนขึ้นเป็น “เมืองสาครบุรี” จนถึงในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้โปรดเกล้าให้เปลี่ยนเป็นชื่อ สมุทรสาคร จวบจนถึงทุกวันนี้ (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสาคร, 2563) ในสมุทรสาครประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน และเชื้อสายรามัญ ซึ่งได้ตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ครั้งสมัยบรรพบุรุษ มีหัตถกรรมโดดเด่น คือ เครื่องเบญจรงค์ของบ้านดอนไก่อี ตั้งอยู่ในอำเภอกะทู้มแบน มีตำนานเล่าว่า อยู่มาวันหนึ่งมีเหยี่ยวตัวใหญ่บินคาบลูกไก่ตัวผู้ผ่านมา แล้วทำลูกไก่หล่นลงบริเวณนี้ ชาวบ้านดอนได้เก็บลูกไก่นั้นไปเลี้ยงจนโต ต่อมาได้นำไปชนกับไก่บ้านอื่น ๆ ซึ่งปรากฏว่าชนะทุกครั้งไป ชาวบ้านจึงใช้ไก่นี้เป็นพ่อพันธุ์ออกลูกออกหลาน ซึ่งถ้าใครนำลูกไก่ที่สืบเชื้อสายจากไก่นี้ไปเลี้ยง แล้วนำไปชนที่ไหนก็มักจะชนะเสมอ จนมีชื่อเสียงเลื่องลือไปทั่วสารทิศกระทั่ง “บ้านดอน” ได้รับขนานนามว่า “บ้านดอนไก่อี”

พร้อมกับมีการเล่าขานกันว่า เมื่อครั้งสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เสด็จไปประทับเป็นองค์ประกัน ในเมืองหงสาวดี ได้ทรงนำไก่ที่มีเชื้อสายพันธุ์ตัวนี้ไปด้วย และได้้นำไก่ขึ้นชนชนะต่อหน้าพระที่นั่ง พระเจ้ากรุงหงสาวดี พระองค์ได้ตรัสว่า “ไก่เชลยตัวนี้ดีดีหนักหนา” พื้นที่บริเวณบ้านดอนไก่ดี เป็นที่ดอนน้ำท่วมไม่ถึง และเป็นที่ตั้งวัดดอนไก่ดี โดยสันนิษฐานว่าสร้างประมาณสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลางอายุร่วม 400 ปี จากวัตถุก่อสร้างที่มีอยู่ดั้งเดิมของส่วนฐานอุโบสถเป็นรูปทรงตก ท้องสำเภา (ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสาคร, 2563) และที่วัดดอนไก่ดี ยังมีดวงตราสัญลักษณ์ของวัดเป็นรูปไก่ตัวผู้ นอกจากตำนานที่กล่าวมาแล้วในบ้านดอนไก่ดี ปัจจุบันมีกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนเรียกว่า หมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไก่ดี ซึ่งเป็นแหล่งผลิตเครื่องเบญจรงค์ที่มีชื่อเสียงมายาวนาน เช่น ร้านอุไรเบญจรงค์ หนูเล็กเบญจรงค์ แดงเบญจรงค์ ยืนยงเบญจรงค์ และสังวาลเชรามิก โดยมีอุไร แดงเอี่ยม เป็นประธานกลุ่มเครื่องเบญจรงค์ได้เล่าให้ฟังว่า เครื่องเบญจรงค์ที่นี่จะเขียนลวดลายมากกว่าเขียนภาพประกอบ หากจะเป็นภาพประกอบก็จะได้เลียนแบบมาจากภาพนางในวรรณคดี ภาพประเพณีไทย ทั้งนี้ช่างวาดภาพก็ไม่ถนัดที่จะออกแบบภาพประกอบขึ้นมาเอง (อุไร แดงเอี่ยม, 2560) ดังนั้น ลวดลายและภาพประกอบเครื่องเบญจรงค์ดอนไก่ดี มีลักษณะคล้ายคลึงกับจังหวัดอื่น ๆ ซึ่งหลายครั้งผู้บริโภคเกิดคำถามว่าเครื่องเบญจรงค์ที่บ้านดอนไก่ดี มีกระบวนการผลิตกันจริงหรือนำเข้ามาจากจังหวัดอื่น ๆ จึงทำให้รู้สึกกังวลกับความเป็นตัวตนของกลุ่มจะสร้างลักษณะเฉพาะถิ่นอย่างไร ให้มีความน่าเชื่อถือ มีจุดเด่น เป็นที่จดจำ และไม่ซ้ำกับจังหวัดอื่น ๆ (รัชนิ ทองเพ็ญ, 2560) ด้วยบ้านดอนไก่ดี มีคติความเชื่อในตำนานที่น่าสนใจ สามารถนำทุนวัฒนธรรมจากเรื่องราวและเนื้อหามาสร้างความโดดเด่น ให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชน หรือใช้ทุนทางวัฒนธรรมสร้างความแตกต่างใช้เป็นจุดขายให้กับผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นสินค้าวัฒนธรรม และทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นแก่สินค้าและบริการ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2562) เหล่านี้ คือการสร้างอัตลักษณ์ ทำให้เพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ เป็นการสร้างความแตกต่าง

อัตลักษณ์ ไม่ใช่สิ่งที่มีปรากฏอยู่ตามธรรมชาติหรือเกิดขึ้นลอย ๆ แต่จะก่อรูปขึ้นมาภายในวัฒนธรรมในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยที่วัฒนธรรมก็เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างทางสังคม และไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งตายตัว (Hall, S. & Gay, P. D., 1996) และอัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ควรมีความแตกต่างจากพวกเขาพวกเรา หรือคนอื่น หากในมุมมองของนักสังคมวิทยาชาวสเปนอย่าง Castells, M. ก็ได้ยืนยันว่า อัตลักษณ์ทำหน้าที่เป็นแหล่งที่มาของความหมาย และประสบการณ์สำหรับผู้คน ผ่านการสร้างตัวเอง และความเป็นตัวตนของตัวเอง โดยเฉพาะบนพื้นฐานของคุณลักษณะทางวัฒนธรรม ในบริบทที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจกำกับไว้ (Castells, M., 1997) และการจะสร้างอัตลักษณ์ต้องเลือกแสดงออกให้รู้ว่า เราเหมือนหรือแตกต่างจากคนอื่น หรือกลุ่มอื่นอย่างไรได้นั้น ทำได้โดยผ่านระบบของการใช้สัญลักษณ์ ซึ่งการใช้สัญลักษณ์อาจจะถ่ายทอดด้วยภาพประกอบ เพื่อใช้สื่อสารความหมายที่ทำให้มีความเข้าใจร่วมกัน และภาพประกอบจึงเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการสื่อถึงผลิตภัณฑ์ ประโยชน์ และคุณสมบัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในเชิงพาณิชย์ เป็นเครื่องมือที่สื่อสาร

ความหมาย ด้วยภาพสะท้อนถึงภาษา รวมทั้งกราฟิกได้มากที่สุด จึงสามารถมองเห็นเป็นอันดับแรกก่อนรายละเอียดอื่น ๆ ซึ่งภาพประกอบเหล่านี้ไม่ใช่เป็นการออกแบบอย่างทั่วไป (Wu, Y., 2015) แต่เป็นการออกแบบที่สะท้อนถึงจิตวิทยาที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ด้วยการรวบรวมมิติทางสังคมและวัฒนธรรม จากคติความเชื่อและคุณค่าทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น มาหล่อหลอมให้เป็นเนื้อเดียวกันและกลายเป็นสากลได้ การสร้างภาพประกอบต้องเน้นความสำคัญในการเชื่อมโยง เพื่อสื่อสารกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น จะสามารถสร้างความรู้สึกถึงถิ่นเก่าก่อนได้ (Quental, J., 2014) ทั้งนี้ ภาพประกอบที่ผสมผสานวัฒนธรรมสมัยนิยม ที่นำเสนอตัวเองเป็นเรื่องราว ให้มีความหมาย โดยมีจุดประสงค์คือการสื่อสาร เปรียบตั้งเป็นสะพานที่เชื่อมเข้าถึงผู้อื่นให้เข้าใจได้ง่าย และมีบทบาทในการเจรจาการสื่อสารที่เป็นเอกลักษณ์รวมทั้งเรื่องราวภาพประกอบที่อยู่ในผลิตภัณฑ์ จะสร้างความรู้สึกต่ออารมณ์ของผู้บริโภคให้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้น มีผลต่อการตัดสินใจ จะอยู่ในความทรงจำเป็นเวลานาน (Jeong, H. B. & Moon, J. K, 2015) อย่างไรก็ตาม ในการสร้างสรรค์ภาพประกอบที่จะให้มีความสวยงามและสร้างความประทับใจแก่ผู้พบเห็นนั้น นอกจากจะมีองค์ประกอบศิลปะที่ดีในการใช้เส้น รูปร่าง รูปทรง สี มิติน้ำหนัก และพื้นผิวแล้ว ภาพประกอบต้องมีหลักศิลปะ ในด้านจุดเด่น เอกภาพ ความสมดุล ความกลมกลืน และจังหวะที่สวยงามเหมาะสม หากภาพประกอบมีความงามและเอกลักษณ์ จะรู้สึกศรัทธาในภาพและมีความเป็นสากลต่อการรับรู้

อย่างไรก็ตาม ในการสร้างสรรค์ภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์อัตลักษณ์ หมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไถ่ดี จะได้ภาพประกอบที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ มีความแตกต่างจากแหล่งผลิตเครื่องเบญจรงค์ของจังหวัดอื่น ๆ ทั้งนี้ เพราะใช้ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาออกแบบ สามารถสร้างความประทับใจและเป็นที่ยึดจำแก่กลุ่มผู้บริโภคได้มากขึ้น และมีส่วนช่วยสำคัญมากในการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่งผลสำคัญในการสร้างเศรษฐกิจของชุมชน และผลที่เชื่อมโยงกับท่องเที่ยวชุมชนอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์ หมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไถ่ดี
2. เพื่อค้นหาอัตลักษณ์ของภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์ หมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไถ่ดี
3. เพื่อสร้างสรรค์ภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์อัตลักษณ์ หมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไถ่ดี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การสร้างสรรค์ภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์อัตลักษณ์บ้านดอนไถ่ดี อำเภอกะทู้ม่วน จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการวิจัยที่ใช้วิธีแบบผสมผสาน

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องและมีประสบการณ์เกี่ยวกับเครื่องเบญจรงค์ โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้รู้ เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชน ประวัติความเป็นมา เครื่องเบญจรงค์ในตำบลดอนไถ่ดี ได้แก่ ผู้นำชุมชน เจ้าของร้านเครื่องเบญจรงค์

ปราชญ์ชุมชน ช่างฝีมือทักษะสูง จำนวน 12 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านภาพประกอบ เป็นผู้ให้ข้อมูล คำปรึกษาเกี่ยวกับภาพประกอบ และประเมินความเหมาะสมของรูปแบบภาพประกอบ ได้แก่ นักออกแบบภาพประกอบ นักวิชาการศิลปะ นักวาดภาพ จำนวน 3 คน 3) กลุ่มผู้ปฏิบัติ เป็นผู้ให้ข้อมูลในการระดมความคิดเห็นและเข้าร่วมรับถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ ช่างเขียนลาย ช่างแต้มสี จำนวน 25 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 40 คน สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง พิจารณาจากประสบการณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อใช้สัมภาษณ์กับกลุ่มผู้รู้ 2) แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบภาพประกอบอัตลักษณ์หมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไก่อดี สำหรับให้ผู้เชี่ยวชาญด้านออกแบบประเมิน 3) แบบสัมภาษณ์จัดบันทึก เพื่อใช้กับกลุ่มผู้ปฏิบัติ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวต่อตัวและสนทนากลุ่ม ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยเทคนิคสามเส้า และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา เชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎีจากนั้นนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางในตำบลดอนไก่อดี อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 100 คน และกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้บริโภคที่เดินทางมาท่องเที่ยวในหมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไก่อดี อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 80 คน สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามประเมินความพึงพอใจ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยโดยหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยด้วยการนำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของคำถามในแต่ละข้อเพื่อให้ตรงตามจุดประสงค์ของการวิจัยหากไม่ถูกต้องก็แก้ไขปรับปรุงและนำไปหาความเชื่อมั่น โดยนำแบบชุดคำถามไปทดสอบประชากรในกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษา เพื่อทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ จากนั้นก็นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจนครบ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการใช้สถิติเชิงพรรณนา วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การสร้างสรรคภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์อัตลักษณ์บ้านดอนไก่อดี อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร มีผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์ของบ้านดอนไก่อดี สรุปได้ 3 รูปแบบ คือ

1.1 รูปแบบเหมือนจริงตามธรรมชาติ (Realistic Style) คือ ภาพถ่าย เช่น ภาพบุคคล ภาพทิวทัศน์ ภาพสถาปัตยกรรม และภาพเขียนเหมือนจริง เป็นการถ่ายทอดภาพตามจริงใช้วิธีจัดวางตกแต่งให้มีความสวยงาม ภาพประกอบส่วนใหญ่เป็นภาพบุคคลสำคัญที่คนไทยให้ความเคารพและรู้จักเป็นอย่างดี เช่น ภาพพระภิกษุสงฆ์ ภาพพระฉายาลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ ในส่วนนี้ เจ้าของประกอบทำให้เห็นว่า “ภาพประกอบเหมือนจริงตาม

ธรรมชาติจะนำมาตกแต่งได้ง่าย ไม่จำเป็นต้องให้ช่างศิลป์ออกแบบ นอกจากจะเป็นบุคคลสำคัญแล้วก็มีภาพสัตว์เลี้ยงที่เจ้าของชื่นชอบ” (สินชัย ชี้อาสุข, 2560)

1.2 รูปแบบกึ่งเหมือนจริง (Semi Realistic Style) คือ ภาพเหมือนจริงผสมกับภาพเพื่อฝัน สร้างสรรค์มาจากตำนาน เรื่องเล่า คติความเชื่อความศรัทธา เช่น ภาพพุทธประวัติ ภาพนางในวรรณคดี ภาพสัตว์ป่าหิมพานต์ ภาพจิตรกรรมไทย และภาพประเพณีวิถีไทย ซึ่งกลุ่มเบญจรงค์บ้านดอนไถ่จะมีภาพประกอบประเพณีมาก ช่างเขียนภาพประกอบในลักษณะนี้ต้องฝึกปฏิบัติอย่างหนัก และมีประสบการณ์สูงเท่านั้นถึงจะทำได้ (อรพินทร์ เอี่ยมโหมด, 2560)

1.3 รูปแบบสร้างสรรค์ (Creative Style) คือ ภาพวาดลงสีเป็นรูปแบบที่เกิดจากการสร้างสรรค์ตามจินตนาการอิสระของผู้ออกแบบเอง เช่น ภาพลายเส้น ภาพการ์ตูน ภาพนามธรรมที่เน้นสีเส้น เป็นภาพตัดทอนรูปทรง รูปแบบสมัยใหม่ โดยเฉพาะที่ร้านหนูเล็กเบญจรงค์มีนักออกแบบสร้างผลงานไว้มากเป็นตัวอย่าง จึงทำให้มีความแปลกใหม่ให้กับกลุ่มเบญจรงค์เป็นอย่างมาก (ประภาศรี พงษ์เมธา, 2560)

ภาพที่ 1 สภาพปัจจุบันของรูปแบบภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์บ้านดอนไถ่

2. การค้นหาอัตลักษณ์ของภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์บ้านดอนไถ่

การค้นหาอัตลักษณ์บ้านดอนไถ่เพื่อวิเคราะห์สร้างภาพประกอบได้ศึกษาข้อมูล ดังนี้

2.1 อัตลักษณ์ตำนานความเป็นมาของบ้านดอนไถ่ พบว่า เดิมทีเป็นที่ดอนน้ำท่วมไม่ถึงจึงเรียกกันว่าบ้านดอน อยู่มาวันหนึ่งมีเหยี่ยวตัวใหญ่คาบลูกไก่ตัวผู้บินผ่านมา ลูกไก่นั้นหล่นลงบริเวณแห่งนี้ มีชาวบ้านเก็บไปเลี้ยงจนโต แล้วนำไปชนปรากฏว่าชนะทุกครั้ง และได้ขยายเผ่าพันธุ์ไปสู่รุ่นลูกหลานหากใครที่นำไปเลี้ยงและชนที่ไหน ๆ ก็มักชนะเสมอ ทำให้มีชื่อเสียงเลื่องลือจนได้รับขนานนามว่า “บ้านดอนไถ่”

2.2 อัตลักษณ์โบราณสถานที่สำคัญของบ้านดอนไถ่ พบว่า เป็นพระอุโบสถวัดดอนไถ่ มีโครงสร้างเป็นรูปทรงเรือสำเภา สันนิษฐานกันว่าสร้างขึ้นในช่วงสมัยอยุธยาตอนกลาง สร้างโดยชาวบ้านโรงหีบหรือบ้านโรงจักร ซึ่งมีที่ตั้งชุมชนอยู่ทางด้านหลังของวัด

วัดตั้งอยู่บนที่ดอนริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน จึงเป็นที่มาของชื่อ “วัดดอนไก่อี” และดวงตราประจำวัดมีสัญลักษณ์เป็นรูปไก่อีตัวผู้

2.3 อัตลักษณ์วิถีชีวิต พบว่า ชาวบ้านดอนไก่อีมีอาชีพที่หลากหลาย เนื่องจากชาวบ้านมีหลายเชื้อชาติพันธุ์ มีหลายอาชีพที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษและมีอาชีพใหม่ ๆ ไปตามบริบทของพื้นที่ เช่น อาชีพประมง เกษตรกรรม อุตสาหกรรม ค้าขาย และอาชีพหัตถกรรมภูมิปัญญาไทย

2.4 อัตลักษณ์สังคมและวัฒนธรรมของชาวบ้านดอนไก่อี พบว่า เป็นสังคมลักษณะพหุวัฒนธรรม เนื่องจากมีกลุ่มชนคนไทยเชื้อสายจีน เชื้อสายรามัญ จึงมีสังคมวัฒนธรรมที่ผสมผสานปะปนกัน และมีแรงงานชาวเมียนมา ได้นำประเพณีวัฒนธรรมมาพึงปฏิบัติด้วย ชาวบ้านดอนไก่อีส่วนใหญ่มีความเชื่อและศรัทธาในศาสนาสะท้อนให้เห็นจากประเพณีดั้งเดิมที่ถือปฏิบัติกันมา เช่น การบวชนาคคนไทยเชื้อสายรามัญ การตักบาตรน้ำผึ้ง การล้างเท้าพระ และประเพณีแห่เจ้าพ่อหลักเมือง จนกระทั่งปัจจุบันนี้แม้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีบทบาทจนทำให้สังคมมีความเปลี่ยนแปลงไป แต่ยังมีลูกหลานชาวบ้านดอนไก่อีก็ยังคงสืบทอดรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไว้

2.5 อัตลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านดอนไก่อี พบว่า ชาวบ้านดอนไก่อีมีภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายอาชีพ เช่น หัตถกรรมจักสานก้านมะพร้าว การประดิษฐ์เรือจำลอง แต่ภูมิปัญญาหัตถกรรมที่โดดเด่นและมีชื่อเสียงค่อนข้างมาก คือ หมูบ้านเบญจรงค์ดอนไก่อี ซึ่งเป็นงานหัตถศิลป์ที่สั่งสมประสบการณ์จนได้รับคัดเลือกให้เป็นสุดยอดหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล และเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในระดับประเทศ

ในการนี้ได้นำข้อมูลมาจัดประชุมสนทนากลุ่ม เพื่อทวนสอบความคิดเห็น ทศนคติและคติความเชื่อต่อปรากฏการณ์ที่วิเคราะห์ ทั้งนี้ เพื่อค้นหาภาพที่จะใช้เป็นตัวแทนในการสื่อความหมายของอัตลักษณ์ในแต่ละด้าน และนำไปสู่การสร้างสรรค์ภาพประกอบ ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กลุ่มผู้รู้ได้คัดเลือกภาพเพื่อใช้แทนความหมาย ในการค้นหาอัตลักษณ์ของบ้านดอนไก่อี

เรื่อง	ภาพแทนความหมาย		
อัตลักษณ์			
ตำนานไก่อี			
ชนบ้าน	☐	☒	☐
ดอนไก่อี			

เรื่อง	ภาพแทนความหมาย		
อัตลักษณ์ โบราณสถาน	 ☒	 ☐	 ☐
อัตลักษณ์ วิถีชีวิต อาชีพ	 ☐	 ☒	 ☐
อัตลักษณ์ สังคมและ วัฒนธรรม	 ☐	 ☐	 ☒
อัตลักษณ์ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	 ☐	 ☒	 ☐

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มผู้รู้ได้คัดเลือกภาพที่ใช้สื่อแทนความหมายอัตลักษณ์ของบ้านดอนไก่อี ดั้งนี้ ในด้านตำนานเรื่องไก่อีชน แทนความหมายเป็นภาพไก่อีชนพื้นเมืองตัวผู้พันธุ์เหลืองหางขาวที่แข็งแรงเฉลียวฉลาดมีลักษณะดี ด้านโบราณสถานแทนความหมายเป็นภาพวัดดอนไก่อี ด้านวิถีชีวิตอาชีพแทนความหมายเป็นภาพสังคมเกษตรกรรม ซึ่งได้รับคำแนะนำว่าในอดีตพื้นที่บริเวณนี้เป็นสังคมเกษตรกรรมมาก่อน ด้านสังคมและวัฒนธรรม แทนความหมายเป็นภาพประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง เป็นประเพณีเก่าแก่ที่มีชื่อเสียง และด้านในภูมิปัญญาท้องถิ่น แทนความหมายเป็นภาพอาชีพหัตถกรรมเครื่องเบญจรงค์ ผู้วิจัยจึงนำภาพแทนความหมายที่กลุ่มผู้รู้ได้วิเคราะห์คัดเลือกในแต่ละด้าน มาสังเคราะห์เพื่อสร้างสรรค์ภาพประกอบ และเลือก

กลุ่มโทนสีให้มีความเหมาะสมตามหลักศิลปะมาเป็นตัวกำหนดแนวทางในการออกแบบภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์อัตลักษณ์บ้านดอนไถ่ดี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การสังเคราะห์องค์ประกอบศิลปะในแต่ละด้าน เพื่อกำหนดแนวทางในการสร้างสรรค์ภาพประกอบอัตลักษณ์บ้านดอนไถ่ดี

เอกลักษณ์ที่พบ	ภาพรวมของสี	แทนด้วยรูปร่าง
 ไก่ตัวผู้ตัวพันธุ์เหลืองหางขาว	 โทนสีของภาพประกอบ	 จุดเด่นของภาพประกอบ
 วัดดอนไถ่ดี	 โทนสีของลวดลาย	 ลวดลายจากผนังโบสถ์วัดดอนไถ่ดี
 รวงข้าวและดอกมะแว้ง	 โทนสีองค์ประกอบย่อย	 องค์ประกอบของภาพประกอบ

จากตารางที่ 2 สรุปได้ว่า จุดเด่นของภาพประกอบแทนด้วยภาพไก่ตัวผู้พันธุ์เหลืองหางขาว ที่มีร่างกายแข็งแรงเฉลียวฉลาดมีความคล่องแคล่วว่องไวในการต่อสู้ ลวดลายได้แรงบันดาลใจมาจากลวดลายบนผนังโบสถ์วัดดอนไถ่ดีนำมาประยุกต์เป็นลวดลายให้มีความอ่อนช้อยงดงาม ในด้านองค์ประกอบของภาพ ได้แทนภาพรวงข้าวสีเหลืองทองที่แสดงถึงอาชีพเกษตรกรรมในอดีต และใช้สีเขียวฟ้าครามสร้างบรรยากาศของสังคมเกษตรกรรมกิ่งอุตสาหกรรม และใช้ลวดลายดอกมะแว้ง ซึ่งเป็นพืชสมุนไพรที่เจริญเติบโตในพื้นที่

3. สร้างสรรค์ภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์อัตลักษณ์บ้านดอนไถ่ดี

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบภาพประกอบ จากการสังเคราะห์แต่ละด้านมาจัดองค์ประกอบตามหลักศิลปะ แล้วจึงสร้างภาพประกอบด้วยคอมพิวเตอร์กราฟิก และได้ใช้รูปทรงของถ้วยกาแฟ มาเป็นต้นแบบในการวาดภาพประกอบ เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดให้ข้อมูลว่าชนิดของเครื่องเบญจรงค์ที่จำหน่ายได้ง่ายและไวจากผู้บริโภค คือถ้วยกาแฟเนื่องจากราคาไม่แพง พกพาง่าย เหมาะสมเป็นของที่ระลึกหรือของฝากใช้ได้

ในชีวิตประจำวัน สำหรับรูปภาพไถ่นั้นได้แรงบันดาลใจมาจากไถ่ตัวผู้พันธุ์เหลืองหางขาว ซึ่งการสร้างสรรค์ได้ภาพประกอบจำนวน 3 รูปแบบดังนี้

3.1 รูปแบบเหมือนจริงตามธรรมชาติ โดยเขียนจากภาพถ่ายจริง ออกแบบลักษณะท่าทางการเดินของไถ่อย่างกำลังหากิน จัดวางภาพไถ่ไว้ตรงกลางเพื่อสร้างจุดเด่นให้กับภาพ พื้นหลังของภาพไถ่เป็นทัศนียภาพทิวทัศน์ชนบท โดยปรับสีให้อ่อนลงสร้างบรรยากาศมีหมอกยามเช้า ส่วนจานรองถ้วยกาแฟจัดวางภาพทิวทัศน์ชนบทเติมพื้นที่จาน ส่วนขอบจานใช้สีทองเพื่อสื่อถึงสีของรวงข้าวสังคมเกษตรกรรม และให้สีเชื่อมโยงกันระหว่างขอบจานรองกับหูจับถ้วยกาแฟ

ภาพที่ 2 ภาพประกอบรูปแบบเหมือนจริงตามธรรมชาติ

3.2 รูปแบบกึ่งเหมือนจริง ได้ประยุกต์ออกแบบลักษณะลีลาท่าทางไถ่ที่กำลังก้มจิกข้าว จัดวางภาพไถ่เฉพาะส่วนหัวเพื่อเน้นเอกลักษณ์ของไถ่ให้มีจุดเด่น ใช้สีตามเอกลักษณ์ของเครื่องเบญจรงค์ตกแต่งด้วยลวดลายไทยประยุกต์ จานรองถ้วยกาแฟ จัดวางภาพไถ่ส่วนหัวแต่เห็นรายละเอียดเพิ่มขึ้น เช่น เท้า ทั้งนี้เพื่อให้เชื่อมโยงระหว่างถ้วยและจาน พื้นหลังภาพไถ่ของถ้วยกาแฟและจานรอง เป็นสีขาวเพื่อสร้างความแตกต่างและทันสมัย ขอบจานใช้สีทองเพื่อสื่อถึงสีของรวงข้าวสังคมเกษตรกรรม และให้สีเชื่อมโยงกันระหว่างขอบจานรองกับหูจับถ้วยกาแฟ

ภาพที่ 3 ภาพประกอบรูปแบบกึ่งเหมือนจริง

3.3 รูปแบบสร้างสรรค์ ได้ออกแบบเป็นแนวภาพจิตรกรรมไทยประยุกต์ จัดองค์ประกอบภาพไว้ให้เป็นจุดเด่น อยู่ภายในกรอบโค้งเว้าพื้นสีเข้มที่มีลายก้นเมฆประกอบ และมีลวดลายก้นขดดัดแปลงจัดวางเต็มพื้นหลังนอกกรอบ ส่วนจานรองถ้วยกาแฟ ใช้ภาพลวดลายพุ่มข้าวบิณฑ์ และภาพเมล็ดข้าวเปลือก จัดวางเป็นรูปรัศมีเต็มพื้นที่ ขอบจานใช้สีทองเพื่อสื่อถึงสีของรวงข้าวสังคมเกษตรกรรม และให้สีเชื่อมโยงกันระหว่างขอบจานรองกับหูจับถ้วยกาแฟ

ภาพที่ 4 รูปแบบที่ 3 ภาพประกอบลักษณะสร้างสรรค์

ผลประเมินความเหมาะสมของรูปแบบภาพประกอบจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่าภาพประกอบรูปแบบนี้ทั้งเหมือนจริงมีความเหมาะสมมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อความเหมาะสมระดับมาก ตามลำดับดังนี้ ภาพประกอบมีอัตลักษณ์ มีจุดเด่น แสดงรายละเอียดได้ชัดเจน ถ่ายทอดได้เข้าใจ สื่อความหมายได้และเหมาะสมกับเครื่องเบญจรงค์ แต่ด้านสีสันทนสวยงาม การเลือกท่าทางภาพประกอบ ลวดลายบนภาพประกอบ และการวางตำแหน่งได้เหมาะสม เหมาะสมปานกลาง จากนั้นจึงไปสร้างต้นแบบ บนรูปทรงถ้วยกาแฟ เมื่อได้ต้นแบบจึงนำไปประเมินความพึงพอใจกับกลุ่มผู้บริโภค ผลปรากฏว่า ความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ถ่ายทอดความรู้ในการสร้างอัตลักษณ์ ให้แก่กลุ่มผู้ปฏิบัติในหมู่บ้านเบญจรงค์บ้านดอนไก่อี เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ภาพประกอบและได้มอบต้นแบบให้เจ้าของร้านเครื่องเบญจรงค์เพื่อนำไปประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ของบ้านดอนไก่อีต่อไป

ภาพที่ 5 ต้นแบบภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์อัตลักษณ์ หมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไก่อี

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบันของภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์ของบ้านดอนไถ่ดี ที่พบมี 3 รูปแบบ คือ รูปแบบเหมือนจริงตามธรรมชาติ ภาพมีลักษณะเหมือนจริงถ่ายทอดตามความเป็นจริง เช่น ภาพถ่ายบุคคลสำคัญ ต่อมาเป็นรูปแบบกึ่งเหมือนจริง ภาพมีลักษณะกึ่งเหมือนจริงถึงความเพ้อฝัน ได้แรงบันดาลใจมาจากคติความเชื่อความศรัทธา และสุดท้ายรูปแบบสร้างสรรค์ ภาพมีลักษณะจินตนาการ เช่น ภาพลายไทย ภาพการ์ตูน รูปแบบหนึ่งและสาม มีลักษณะคล้ายคลึงกับแหล่งผลิตอื่น ๆ เป็นเพราะว่ากลุ่มหัตถกรรมบ้านดอนไถ่ดี ได้รับการจ้างงานผลิตจากแหล่งเครื่องเบญจรงค์ในภาคกลางด้วยกัน จึงรับอิทธิพลรูปแบบดังกล่าวจดจำถ่ายทอดกันมา ซึ่งช่วงวาดภาพประกอบเครื่องเบญจรงค์ดอนไถ่ดีก็ไม่สามารถออกแบบเองได้ จึงเป็นจุดอ่อนและอุปสรรคหลักคือการขาดช่างฝีมือระดับสูงที่สร้างสรรค์จึงทำให้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่าลดลง มีการเลียนแบบไม่รักษาเอกลักษณ์ประจำถิ่น (ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และคณะ, 2547) แต่ถ้าหากภาพประกอบมีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น จะทำให้มูลค่าของผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น

2. การค้นหาอัตลักษณ์ของภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์ ได้นำบริบทสังคมวัฒนธรรมในตำบลดอนไถ่ดี เช่น เรื่องเล่าในเชิงมุขปาฐะ ตำนานความเป็นมา วิถีชีวิต สังคม ประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาหัตถกรรมที่มีชื่อเสียงเด่นสุด มาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของภาพ และเลือกกลุ่มโทนสีของภาพให้มีความเหมาะสมตามหลักศิลปะ เพื่อใช้เป็นตัวกำหนดแนวทางในการสร้างสรรค์ภาพประกอบอัตลักษณ์บ้านดอนไถ่ดีซึ่งเกิดจากการสร้างตัวตนผ่านเรื่องเล่า ทั้งนี้อัตลักษณ์ของชุมชนที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของชุมชนซึ่งถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันทั้งด้านวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และเกิดการยอมรับร่วมกันของชาวชุมชนและมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรม (นิรมล ขมหวาน, 2557)

3. การสร้างสรรค์ภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์อัตลักษณ์ มีรายละเอียดดังนี้ ด้านรูปร่างภาพประกอบได้นำเสนอรูปร่างไก่นตัวผู้พันธุ์เหลืองหางขาวร่างกายแข็งแรงท่าทางชาญฉลาดตามคติความเชื่อที่เล่าสู่กันมาสร้างภาพประกอบเป็นอัตลักษณ์ทางความเชื่อของบ้านดอนไถ่ดี เนื่องจากคนส่วนใหญ่มีความประทับใจร่วมกัน ดังตัวอย่างวิจัยการศึกษาอัตลักษณ์และเรขศิลป์สื่อสิ่งพิมพ์ผลิตภัณฑ์โอท็อปไหมสมเด็จ ที่ใช้ภาพธงไชยเป็นอัตลักษณ์ทางความเชื่อ พิธีกรรมทางศาสนา และภาพลายผ้าไหมรูปทรงสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัดอัตลักษณ์ทางหัตถกรรม มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ (ประพนธ์ เนียมสา และอรุณพงษ์ ศิริสุวรรณ, 2560) ด้านลวดลายองค์ประกอบของภาพ ได้นำเสนอลวดลายที่ได้แรงบันดาลใจมาจากผนังโบสถ์วัดดอนไถ่ดี เป็นมรดกวัฒนธรรมซึ่งพลังแห่งความเชื่อความศรัทธา นำมาประยุกต์ให้มีลักษณะร่วมสมัย แต่แฝงไปด้วยความงดงามอ่อนช้อยแบบไทย เพื่อให้เหมาะสมกับเครื่องเบญจรงค์ดอนไถ่ดี ที่ควบคู่กับสังคมวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้จากการศึกษางานวิจัย เรื่องการออกแบบเครื่องประดับจากดีบุกด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นตามอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านโนนเหล็ก จังหวัดกำแพงเพชร ในด้านรูปแบบลวดลายเครื่องประดับ ก็ได้รับแรงบันดาลใจจากมรดก

ทางวัฒนธรรมของจังหวัดกำแพงเพชร เช่น สถาปัตยกรรม ลวดลาย ประเพณี พิธีกรรม เป็นต้น (ณัฐธิกันต์ ปิ่นจุไร, 2562) ด้านองค์ประกอบของภาพ ได้นำเสนอภาพรวงข้าว ดอกมะแว้ง และพันธุ์พืชกาเหว่าความหมายถึงสังคมเกษตรกรรมดั้งเดิมของบ้านดอนไก่อี เพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้หวนถวิลหาอดีต เป็นการนำธรรมชาติรอบตัวมาสร้างภาพเพื่อเป็นตัวแทน ภาพเหล่านั้นมักเป็นภาพที่คุ้นเคย ดังเช่น งานวิจัยเรื่องการออกแบบพัฒนาลวดลายผ้าไหมโฮเปราะแบบร่วมสมัย ได้นำรูปพระอาทิตย์ มาเป็นตัวแทนของธรรมชาติรอบตัว และหงส์เป็นตัวแทนของเรื่องเล่าตามความเชื่อในท้องถิ่น มาสร้างแนวคิดในการออกแบบเพื่อสื่อสารความหมายอารมณและความคิดสร้างสรรค์ ก่อนประยุกต์ลวดลายสอดคล้องกับลายพื้นบ้านดั้งเดิม (เมธวีดี พิชัยประโคน, 2560) และด้านการใช้สีส่วนรวมของภาพประกอบ ได้นำเสนอสีโทนสีเหลือง สีทอง แสดงนัยยะถึงรวงข้าวในสังคมเกษตรกรรม และแสดงออกถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านดอนไก่อี และโทนสีที่ใช้ในภาพประกอบเครื่องเบญจรงค์ก็สามารถสะท้อนบุคลิกของชุมชนบ้านดอนไก่อี ได้เป็นอย่างดี

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การสร้างอัตลักษณ์ภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์บ้านดอนไก่อี ได้สร้างสรรค์มาจากการศึกษาข้อมูลบริบทของชุมชน คติความเชื่อ ตำนาน ความเป็นมาทางสังคมและวัฒนธรรม ได้ใช้ภาพประกอบแทนความหมายเพื่อให้สอดคล้องกับชื่อที่ตั้ง และภูมิหลัง ใช้หลักศิลปะในการออกแบบจัดวาง เพื่อให้มีความงามโดดเด่นให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม และสร้างความจดจำให้กับกลุ่มลูกค้าได้เข้าใจร่วมกัน แต่อย่างไรก็ตาม ในการนำภาพประกอบอัตลักษณ์บ้านดอนไก่อีไปใช้ ควรจัดวางภาพประกอบให้เหมาะสมกับพื้นที่ของรูปทรงเครื่องเบญจรงค์ เนื่องจากรูปทรงเครื่องเบญจรงค์มีขนาดที่แตกต่างกัน การวาดภาพประกอบจะต้องวาดเส้นให้เสร็จสมบูรณ์ก่อน แล้วจึงใช้สีแต้มค่อย ๆ เกลี่ยให้ผสมกัน ซึ่งค่อนข้างยากสำหรับผู้ไม่มีประสบการณ์ เนื่องจากสีเหล่านั้นทำมาจากหินสี การเกลี่ยไล่น้ำหนักให้เกิดความอ่อนแก่ต้องฝึกฝนทักษะ สังเกตได้ว่าภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์ที่ผลิตเสร็จแต่ละครั้ง สีไม่สม่ำเสมอเหมือนกันทุกชิ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้ เรียบเรียงมาจากงานวิจัยเรื่อง การออกแบบภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์ สำหรับสร้างแบรนด์ ส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่นของตำบลดอนไก่อี อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งได้รับสนับสนุนทุนวิจัยจากงบประมาณรายได้ของมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ และวิทยาลัยเพาะช่าง ที่เล็งเห็นความสำคัญของงานวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน และขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านจนผลงานวิจัยสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2562). วัฒนธรรม คุณค่าสู่มูลค่า. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2563 จาก http://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=3972&filename=index
- ชนิดา รัชตะพงศ์ธร. (2556). การออกแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องเบญจรงค์ไทย กรณีศึกษาเครื่องเบญจรงค์หนึ่ง ตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ตำบลดอนไก่อี จังหวัดสมุทรสาคร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ณัฐธิดา ปิ่นจุไร. (2562). การออกแบบเครื่องประดับจากตึกด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นตามอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านโนนเหล็ก จังหวัดกำแพงเพชร. เรียกใช้เมื่อ 15 กรกฎาคม 2563 จาก <https://research.kpru.ac.th/research2/pages/file/2652020-01-04.pdf>
- ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และคณะ. (2547). ทิศทางการพัฒนาหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน. เรียกใช้เมื่อ 5 กันยายน 2563 จาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/CMJE/article/view/92003>
- นิรมล ขมหวาน. (2557). อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีจังหวัดสมุทรปราการ. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 4(2), 1-7.
- นิวัติ กองเพียร. (2563). “เบญจรงค์” ผลงานร่วมช่างไทย - จีน ไม่ใช่สินค้านำเข้า. เรียกใช้เมื่อ 18 สิงหาคม 2563 จาก https://www.silpa-mag.com/culture/article_13969
- ประพนธ์ เนียมสา และอรรณพ ชิริสุวรรณ. (2560). การออกแบบอัตลักษณ์และเรขศิลป์สิ่งพิมพ์ผลิตภัณฑ์โอท็อป ไหมสมเด็จ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์. เรียกใช้เมื่อ 10 กันยายน 2563 จาก <https://homepoom2017.wordpress.com/proceedings/>
- ประภาศรี พงษ์เมธา. (28 เมษายน 2560). ภาพสร้างสรรค์. (ศิริ หนูแดง, ผู้สัมภาษณ์)
- พฤทธิ ศุภเศรษฐศิริ. (2557). เครื่องเบญจรงค์ไทยปัจจุบัน: กรณีศึกษาเครื่องเบญจรงค์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในเขตจังหวัดสมุทรสาคร. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 21(1), 13-34.
- เมธวดี พยัมประโคน. (2560). การออกแบบพัฒนาลวดลายผ้าไหมโฮปาระแบบร่วมสมัย. วารสารศิลปกรรมวิชาการ วิจัยและงานสร้างสรรค์, 3(1), 74-87.
- รัชณี ทองเพ็ญ. (25 มีนาคม 2560). อัตลักษณ์ของหมู่บ้านดอนไก่อี. (ศิริ หนูแดง, ผู้สัมภาษณ์)
- ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสาคร. (2563). ชุมชนคุณธรรม ลานธรรม ลานวิถีไทย วัดดอนไก่อี. เรียกใช้เมื่อ 25 กรกฎาคม 2563 จาก <http://m-culture.in.th/album/view/193750/>
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสาคร. (2563). ประวัติความเป็นมาจังหวัดสมุทรสาคร. เรียกใช้เมื่อ 30 กรกฎาคม 2563 จาก <https://samutsakhon.cdd.go.th>
- สินชัย ชื่นผาสุข. (28 เมษายน 2560). เรื่องรูปแบบเครื่องเบญจรงค์ที่ผู้บริโภคสนใจ. (ศิริ หนูแดง, ผู้สัมภาษณ์)

- อรพินทร์ เอี่ยมโหมด. (28 เมษายน 2560). เรื่องการฝึกเขียนภาพประเพณีไทย. (ศิริ หนูแดง, ผู้สัมภาษณ์)
- อุไร แดงเอี่ยม. (25 มีนาคม 2560). เรื่องภาพประกอบบนเครื่องเบญจรงค์. (ศิริ หนูแดง, ผู้สัมภาษณ์)
- Castells, M. (1997). *The Power of Identity: The Information Age: Economy, Society, and Culture*. NJ: Wiley.
- Hall, S. & Gay, P. D. (1996). Questions of Cultural Identity. Retrieved June 2, 2020, from https://is.muni.cz/el/phil/jaro2006/PH1215/um/Hall_Concepts_of_identity.pdf
- Jeong, H. B. & Moon, J. K. (2015). Study on the Utilization of Illustration for the Identity Design in Fashion Brand. Retrieved October 12, 2020, from <https://www.koreascience.or.kr/article/JAKO201525947432242.page>
- Quental, J. (2014). Searching for a common identity : The folklore interpreted through illustration. Retrieved October 10, 2020, from <https://www.idmais.org/pubs/JoanaQuental/2013.2.JoanaQuental.pdf>
- Wu, Y. (2015). Research on the Packaging and Illustration Design Development Trend from the Psychology and Aesthetics Perspectives. Retrieved November 10, 2020, from <https://www.atlantispress.com/proceedings/iemb-15/25838754>